

“DİNÎ MOTİFLİ TERÖR” KAVRAMI

AYDIN, Ahmet Hamdi-TÜRKOĞLU, Mehmet Emin
TÜRKİYE/ТУРЦИЯ

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, “dinî motifli terör” kavramını tartışmaktır. Bu amaçla, önce terör ve din kavramları ile bu iki kavram arasındaki ilişki kısaca açıklanacak, daha sonra “dinî motifli terör” kavramı, anlamı, özelliği ve önemi açısından değerlendirilecektir. Sonuç olarak, dinlerin toplumda terörü desteklemekten ziyade birleştiricilik rolü oynamasından dolayı, “dinî motifli terör” kavramının “dinin motive ettiği” (religiously motivated) anlamında değil, “dinî görünümlü” (religiously appeared) terör anlamında kullanılması ve anlaşılması gerektiği savunulmaktadır. Çalışma, alanda yapılmış mevcut çalışmalar, istatistiksel bilgi ve belgelere dayanan teorik bir çalışmadır.

Anahtar Kelimeler: Terör, din, dinî motifli terör, Türkiye.

ABSTRACT

Religiously Motivated Terror

The aim of this study is to discuss the concept of “religiously motivated terror”. To do this, first the concepts of terror and religion and the relationship between these two concepts will shortly be explained and then the concept of “religiously motivated terror” will be evaluated in terms of its meaning, peculiarity and importance. In conclusion, it is argued, that since religions play a role of unifying the society rather than supporting or motivating terrorism, the concept should be used and understood as “religiously appeared terrorism” not as “religiously motivated terror”. The study is a theoretical study based on the existed studies in the field, statistics and documents.

Key Words: Terror, religion, religiously motivated terror, Turkey.

GİRİŞ

Terör, günümüzde küresel boyutta bir sorun niteliğinde olup, yine küresel bir mücadele ve çözüm gerektirmektedir. İçerisinde zemin bulduğu sistemi değiştirmeye, yıkmaya, yok etmeye yönelik ve korku, tehdit ve silah içeren şiddet eylemi olarak tanımlanabilir. Terör, siyasal yaşam, ekonomik sistem, sosyal, kültürel ve etnik yapı ve insan hakları gibi konularda sorunların ortaya çıkmasına yol açan önemli bir faktör, ya da zaten bu sorunlar varsa bunların

çözümüne kavuşturulmasının önündeki en büyük engeldir. Ayrıca ülkelerin içeride ve dışarıda hemen her konuda başarılı olup olmamalarında da terör önemli bir rol oynar.

Terörün bir türü olan “dinî motifli terör” de günümüzde son yıllarda Türkiye dâhil birçok ülkede zemin bulan bir sorun olmuştur. Din ile terör arasında bir ilişkinin olup olmadığı tartışması tarihsel olarak sürekli olagelmıştır ve hâlen de devam etmektedir. Bu anlamda olumlu bir ilişkinin olduğu yönündeki yaklaşımlar zamanla dinler arasındaki kin ve nefreti körüklemiş ve günümüzde “dinî terör” ve “dinî motifli terör” gibi kavramları ortaya çıkarmıştır. Hemen her din ya da inanca mensup toplumlarda olduğu gibi Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam dini adına da terör eylemlerinin gerçekleştirildiğine tarih boyunca tanık olundu ve hâlâ da örnekleri görülebilmektedir.

“Din” ve “terör” kavramlarının bir arada telaffuz edilmesi ve gerçekten yapılan eylemlerin niteliği “dinin terörü beslediği” şeklindeki kanaatleri güçlendirse de, bunun “beslemek” ya da “desteklemek”ten ziyade “besler gibi görünmek” şeklinde anlaşılması daha doğru olacaktır. Kısaca dinî motifli terörün, dinin terörü desteklemesi veya beslemesinden ziyade, bir dine mensup kişi veya grupların yaptıkları zulme meşruiyet kazandırmak için dini kullanmalarının bir sonucu olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Çünkü genel kabul gören görüş, dinlerin toplumda terör ortamının oluşmasına destek vermekten ziyade birleştiricilik rolü oynadığı görüşüdür. Dolayısıyla “dinî terör” yerine “dinî motifli terör” demek daha doğru olacaktır. Bu kavramı da “dinin motive ettiği” (religiously motivated) anlamında değil, “dinî görünümlü” (religiously appeared) terör anlamında kullanmaktayız. Belki iki anlamı da içermesi amacıyla “dinden beslenmiş gibi görünen terör” şeklinde de kavramlaştırılabilir.

Bu çalışmanın amacı, kısaca “dinî motifli terör” kavramını, yazılışının doğru olup olmadığından, ne ifade ettiği ve neyi kapsadığına kadar çeşitli yönleriyle tartışmaktır. Bu amaçla, önce genel olarak terör ve din kavramları ile din-terör ilişkisi kısaca açıklandıktan sonra “dinî motifli terör” kavramı, anlamı, özelliği ve önemi açısından değerlendirilecek ve ayrıca doğruluğu, geçerliliği ve bilimselliği açısından tartışılacaktır. Çalışmaya bu kapsamı vermek için, alanda yapılmış mevcut kaynaklar, belgeler ve tartışmalar çerçevesinde geniş bir kütüphane araştırmasından yararlanılmıştır.

Terör, Din ve Din-Terör İlişkisi

Yukarıda da belirtildiği gibi genel olarak terör, değiştirmeye, yıkmaya, yok etmeye, korku salmaya ve tehdit etmeye yönelik silahlı şiddet eylemi olarak tanımlanır. Beşe'nin savunduğu gibi terörizm özellikle kitlelerin ideolojik olarak aşırı derecede şartlanmalarından, başta kaynakların eşitsiz paylaşımı sonucu ortaya çıkan ağır ekonomik sorundan ve daha da önemlisi toplumların etnik ve dinî bakımdan farklılıklarının yol açtığı siyasal nedenlerden kaynaklanır (Beşe, 2002: 17). İşte bu cümlede de olduğu gibi “terör” ve “din” kavramları ister istemez bazı durumlarda bir araya gelebilmektedir. Ancak bu

iki kavram arasında nasıl bir ilişkinin olduğu veya bir ilişkinin olup olmadığı tarih boyunca sürekli tartışma konusu olmuştur ve hâlen de bu tartışma devam etmektedir.

Genel kabul gören görüş; dinin terörle uyuşmadığıdır, beraber telaffuz edilmemesi gereken iki kavram olduğu şeklindedir. Ancak bu genel görüşe katılanların bile kabul ettiği ama kimsenin temenni etmediği şey, kendilerini dindar olarak tanımlayan bireylerin ya da grupların “din adına” terörist eylemlere karıştıklarıdır.¹ Hatta bazen dikkat çekecek şekilde “karışmış olmak”tan öte, çok ciddi boyutlara gidildiği bir gerçektir. M. Gandhi’nin dediği gibi “tarihte en nefret dolu ve gaddar suçlar din ya da asalet adına yapılmıştır” (Mutioğlu, 2000: 257). Bu da ister istemez “dinin terörü beslediği” şeklinde anlaşılabilir ya da kimilerince kesin olarak böyle kabul edilebilmektedir. Ancak bu çalışmada dinin terörü “beslemediğini” belki “besler gibi görüldüğünü” vurgulamak istiyoruz. Zira dinlerin özünde toplumda terör ortamının oluşmasına destek vermek, bölücülük yapmak veya yok etmek ve yıkıcılıktan ziyade barış, birleştiricilik ve yapıcılık vardır. Kirman’ın da ifade ettiği gibi teologlar tarafından din çoğu zaman bireysel ve toplumsal açıdan barış ve esenlik kaynağı, toplumsal entegrasyonun güçlü bir aracı ve çimentosu, gerçek bir insanlık toplumunu teşvik eden evrensel kültürün önemli bir direği olarak görülür (Kirman, 2004: 325).

Buna karşılık, Eren’in belirttiği gibi din ve onun oluşturduğu kurumlar, insanları birleştirme rolü oynamalarına rağmen bazen ve daha keskin olarak ayrıştırıcı, çatıştırıcı bir işlevle de karşımıza çıkabilmektedir. Bu ayrıştırıcı yön, hayatın her yanında kendini hissettirebilir. Ekonomik açıdan, örneğin aynı dine inananların alacakları eşyada dindaşı olan satıcıyı tercih ettiği gözlenmektedir. Komşuluk, arkadaşlık vb. sosyal ilişkilerde de insanların mensup oldukları din ya da dinî cemaat belirleyici olmakta, ötekine karşı bir cephe oluşturmaktadır. İçerisinde birden fazla dinin yaşandığı toplumlarda her bir din, kendi mensupları arasında önemli bir kaynaşma aracı olurken, diğer dine, mezhebe ya da dinî cemaate mensuplara karşı bir cepheleşmeyi de beraberinde getirmektedir (Eren, 2000: 105).

Dinlerin tarihin ve coğrafyanın belli kesimlerinde insanlar için huzur ve istikrar sebebi olduğu bilinirken, başka kesimlerde nifak, fitne ve zulüm şeklinde ortaya çıkması, sorunların dinlerden değil, dinlere inanan insanlardan kaynaklandığı görüşünü güçlendirmektedir. Bu durumda din ile o dinin mensuplarının din anlayışlarını birbirinden ayrı değerlendirmek gerekmektedir. Zira dinin önermelerinin ne olduğu kadar insanların bunları nasıl anladığı, algıladığı ve uyguladığı da önemlidir. Nitekim bir dinin mensuplarının kendi dinleri etrafında bile bir bütünlük oluşturamadıkları, farklı grup ve mezheplere bölündükleri düşünülürse yine sorunun dinden değil, ona uyanlardan

¹ Bir dine mensup ya da “dindar” olan bir kişinin başka nedenlerden dolayı terör eyleminde bulunması ise zaten farklı bir durum olup konumuzun dışındadır.

kaynaklandığı görülür. Hatta bu durumda din, başka dinden olanlar kadar kendine inananlar için de bir nifak ve çatışma sebebi olarak karşımıza çıkar. Aynı dine mensup insanlar arasında tarihte cereyan eden çatışmalar bunun en somut örneklerini teşkil eder (Kirman, 2004: 10).

Özünde aynı mesajı taşıyan ve insanlığın en büyük ortak değeri olan evrensel dinler, zaman içinde birtakım kişiler tarafından ve bazı çıkarlar uğruna siyasal ideolojilere dönüştürülmüştür (Elik, 2004: 47). İnsan, zulmüne meşruiyet kazandırıp yürütmek için dini kullanmıştır. Bütün ilahî dinler insan egoizminin bir diğerine zarar veren kısmına sınırlama getirmişken, tam tersine insanların inançları büyük çoğunlukla egolarına yenilmiştir (Çakar, 2004: 50).

İster kaba kuvvet içeren fizyolojik, ister otoriteryan, isterse psikolojik, şekli ve yapısı ne olursa olsun, her şiddet hareketi kendisini mutlaka bir metne dayandırır. Bu metnin kaynağı; dinsel bir inanış, bir kült, ritüel veya bir kutsal kitap olabileceği gibi siyasal ya da ideolojik bir bildirge, bir söylem, bir manifesto ya da herhangi bir argüman da olabilir. Şiddete başvuranlar, şiddet içeren tavır ve davranışlarını meşrulaştıracak bir dayanağa ihtiyaç duyarlar. Rafa-el Moses'in ifadesiyle, "bir başka deyişle insanlar, planlanmış bir şiddet eylemini haklı görmeye çalışarak, vicdanlarını rahatlatmak zorundadırlar." İşte bu noktada, şiddet eyleminin öncesinde ya da sonrasında, kişiye bu meşru zemini sağlayan bir metin oluşturma girişimleri kaçınılmaz olarak ortaya çıkar. Bu metnin oluşumunda ise, çeşitli sosyo-ekonomik, tarihsel ya da kültürel gerekçelerle dinsel argümanlar devreye girer. Böylelikle, şiddete meşruiyet kazandıran bu metin, şiddete başvuranın zihninde, yapılan eylemi şiddet hareketi olmaktan çıkarır; haklı ve gerekli bir eylem konumuna sokar. Bu bağlamda kişi, etrafına da, yaptığı hareketin haklılığı ve gerekliliği savını işleyen metni aktarır. (Gündüz, 2002: 35).

Sosyolojik bir yaklaşımla ele alındığında din ile şiddet arasında doğrudan bir ilişkinin olup olmadığı ile ilgili tartışmalar Durkheim'a kadar götürülebilir. Durkheim'ın genel din teorisine göre din, inananlar topluluğunun pratikleriyle ilgilidir. Din toplumun kutsallaştırılmasıdır. Bu yüzden din alanını korumak için Durkheim tarafından tanımlanan kutsallaştırma süreci başlar. Bu çerçevede din adına savaş ve şehit olma kutsal görevler olarak ön plana çıkar. Aslında benzer durumlar Japon samuray kültüründe, Zen Budizm'de de vardır. Şiddetin kutsallaştırılması şiddetin dinin içine sokulması demektir (Kirman, 2004: 328).

İnsanlık tarihi boyunca, iktidarı/gücü elinde bulunduranlar, bunun sürekliliğini ve meşruiyetini sağlayabilmek için dini kullanmaktan hiç çekinmemişlerdir. Bu doğrultuda, dinden beslenen şiddet ve terör hep olagelmıştır. Bu durum, dinlerden çok, insanın sorunudur. Bütün dinler, en temelde insan hayatına anlam kazandırabilmek için vardır. Bu sebepten, hiçbir din, anlam kaymasının en açık tezahürlerinden olan şiddet ve terörü doğrudan desteklemez. Ancak, her dinde var olan "şehitlik" ve "cihat" gibi insanın

“kendini feda etmesi” olarak yorumlanabilecek birtakım öğeler, dinin şiddetle birlikte anılmasını kolaylaştırmıştır (Onat, 2004: 26).

Günümüz dünyasında Doğu Timorlu Katolik adalılarla, Endonezyalı Müslümanlar birbirlerini öldürüyorlar. Sudan’da Müslümanlar ile güneyli Hristiyanlar arasındaki bitmeyen savaş insanlık tarihinin en utanç verici kıtlığına yol açmıştır. Cezayir’de kökten dinciler terör estirmektedir. Hindistan’ın Pencap bölgesindeki Sih militanlar Saflık Diyarı adında bir ütopye yer yaratmak adına Hinduları yakmaktadır. Ruanda ve Burundi’de Tutsiler (Uzunlar) ve Hutular (Kısalılar) yıllardır birbirlerini katletmektedir. Avrupa’nın ortasında Bosna Hersek’te bir etnik temizlik yaşanmıştır, İsrail’de Müslümanlarla Museviler birbirlerini vurmaktadırlar, Kuzey İrlanda’da Katolik ve Protestan Hristiyanlar yıllardır birbirlerini bombalamaktadırlar, Türkiye’de son yıllarda Hizbullah terörü toplumu dehşete düşürmüştür. Hindistanlı Hindularla Pakistanlı Müslümanlar gerekirse söylediklerini kanıtlamak uğruna birbirlerine nükleer bomba atacak kadar birbirlerine karşıdır. Bütün bu olaylarda karşılıklı olarak Tanrı’nın böyle istediğinden emin oldukları için gerçekleşmektedir. Günümüzde işlenen cinayetlerin çoğu etnik ve kültürel faktörlerden kaynaklanmasına rağmen altta yatan neden farklı etnik kimlik taşıyan insanları düşman olarak algılayan ve taraftarlarını sabit bir kimlikle tanımlayan inançtır (Mutioğlu, 2000: 260).

Her inanç temelinde etnosantrik bir karakter arz ettiği, yani en doğru ve en mükemmel temsil ettiği iddiasında olduğu için, öteki az ya da çok olumsuz algılanmaktadır. “Mensup olunan grubun üstünlüğüne inanma” olarak tanımlayabileceğimiz etnosantrizm aslında az ya da çok her insanda vardır. Ancak bunun yoğunluğu ve şiddeti artınca bireyler kendi gruplarına ilahî bir yücelik atfetmeye, diğerlerine karşı da olumsuz hisler beslemeye başlayabilirler. Bu durumun temel sebeplerinden birisi de, insanların genellikle kendi dinlerini tartışılmaz kabul etmeleri, hakikati anlama ve ona ulaşmada, dinî inançlarından biraz taviz verdikleri anda, varlık nedenlerini kaybedecekleri korkusuna kapılmalarıdır. Bireylerin özellikle dinî inançlarla ilgili hususlarda karşısındakinin haklı olduğunu itiraf etmeleri son derece güçtür. Çünkü böyle bir itirafın bir sonraki aşamasında, “öyleyse niçin bu itirafın gereğini yerine getirmiyorsunuz?” şeklinde bir soruyla karşılaşılması muhtemeldir. Dinî kimliğine az ya da çok bağlı olan bir kişinin bunu kabullenmesi hemen hemen imkânsızdır. Sonra Watt’ın da belirttiği gibi “hiçbir kimse en azından hakikatin özünü temsil etmediğine inanmadığı bir dinî gruba kolay kolay bağlanmaz”. Bundan dolayı “öteki” olarak kategorize ettikleri dış dinî gruplarla benzeşen değil, ayrışan yönlerine dikkat çeken her dinî grup, kendisinin hem en doğru hem de en farklı olduğu iddiasını sürekli canlı tutmak zorundadır. Bu da ötekinin olumsuz, hatta aşağılayıcı sıfatlarla değerlendirilmesine yol açmaktadır (Yapıcı ve Albayrak, 2002: 37).

Din-terör ilişkisi ile ilgili bu tür yaklaşımlar zamanla dinler arasındaki kin ve nefreti körüklemiş ve günümüzde dinî görünümlü terör ya da “dinî motifli terör” kavramını ortaya çıkarmıştır.

Dinî Motifli Terör

Yukarıda birkaç kez vurgulandığı gibi literatürde “din terörü”, “dinî terör”, “dinî motifli terör” gibi kavramlar kullanılmaktadır. Bir dinî gelenek içerisinde aşırı uçlarda yer alan marjinal düşünceler veya inanç sistemlerinin, bazı davranışları, özellikle saldırganlığı kutsaması ve yüceltmesi durumunda ortaya çıkan terör ve şiddet eylemlerini anlatmak için bu kavramlardan biri kullanılır. Ancak biz burada “dinî motifli terör” kavramını kullanmayı tercih ediyor ve ayrıca bunu da “dinin motive ettiği (religiously motivated)” anlamında değil, “dinî görünümlü (religiously appeared)” anlamında kullanıyoruz. Bu, dinin terörü beslediğinden ziyade besler gibi görüldüğü görüşünden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla “dinî motifli terör”, “dinden beslenmiş gibi görünen terör” anlamında da kullanılabilir.

Günümüzde, örgütsel hedeflere göre yanlış yorumlanmış, dinin özünden ve bütünlüğünden kopararak parçacı bir yaklaşımla kişiselleştirilmiş ve sloganlaştırılmış dinî ideolojiler dinî motifli terörün referans kaynakları olarak gösterilmekte ise de, dinî motifli terörün tarihi çok eskilere dayanır. Bilinen en eski terör hareketlerinden biri olan “Sicarii”, Orta Doğu’da bugünkü İsrail’de ortaya çıkmıştır. MS 66-73 yılları arasında Filistin’de bazı radikal din adamlarının kurduğu son derece iyi örgütlenmiş bir dinî mezhep olan “Sicarii” düşmanlarına gündüz ve tercihen tatil günleri kalabalıklar Kudüs’te yoğunlaştığında saldırırdı. Silahları ise “Sica” denilen ve ceketlerinin içine sakladıkları küçük bir kılıçtı. Başlıca faaliyetleri ise, Herodian rahiplerin manastırlarını tahrip etmek, borçların geri alınmasını önlemek için tefecilerin senetlerini ve devletin arşivlerini ortadan kaldırmak, buğday ambarlarını yakmak ve Kudüs’ün su kanallarını tahrip etmek olmuştur.

Hemen her din için olduğu gibi Musevilik, Hristiyanlık ve İslam dini adına da terör eylemlerinin gerçekleştirildiğine tarih boyunca tanık olundu ve hâlâ da örnekleri görülebilmektedir. Ancak şunu da unutmamak gerekir ki Musevilik ve Hristiyanlık kaynaklı şiddet olaylarını tek bir gerekçeyle tanımlamak güç olduğu gibi İslam toplumu içinde dinî motifli teröre yol açmakla suçlanan bütün anlayışları sadece siyasal nedenlere bağlamak da doğru değildir. Batının zihninde iyice yer eden dinî motifli terör korkusu, bazı güçler tarafından siyasal ve ekonomik kazanımlar doğrultusunda kolayca manipüle edilebilmektedir. Oysa bir dine mensup olan insanın şiddet eylemi ile, bir dinin gereği olarak sergilenen şiddet eyleminin farklı değerlendirilmesi gerekir (Olgun, 2004: 118).

Lewis’e gönderme yapan Albayrak’a göre, İslam dini ile terörün birlikte anılmasının bir nedeni Batılıların İslam dinini saldırgan ve savaşçı bir din olarak, Müslümanları da kendi inanışlarını ve kanunlarını silah zoruyla yaymaya çalışan cengaverler olarak algılamaları iken, bir diğer nedeni de aşırı uç bazı Müslümanların eylemlerini **Kur’an**’a ve Hadislere dayandırarak kutsallaştırmalarında yatmaktadır. İslam ve terör arasında ilişki kurulmasının bir diğer nedeni de İslam’daki cihat anlayışıdır. Din adına terörist eylemler yapan

gruplar hem davalarını meşrulaştırmak hem de taraftarlarını harekete geçirebilmek için cihat anlayışını kullanmaktadırlar (Albayrak, 2004: 297).

İslam tarihinde, dini yanlış anlamlandırmanın en çarpıcı örneğini Haricilerde bulmak mümkündür. Çünkü hariciler **Kur'an**'dan kendilerine delil aldıkları ayetleri anlayamadıkları gibi yanlış yorumlamışlar ve bu yanlış yorumlarıyla eylemlerini meşrulaştırmaya çalışmışlardır. Haricilerin, kültürel yapıları, yetişme yöntemleri, sosyal durumları ve yaşadıkları yerler, onların olaylara dar açıdan bakan bir zihniyete sahip olmalarında önemli olmuştur. İşte bu zihniyet yapısı Haricilerin sosyal düzeni bozucu isyanlar çıkarmalarına ve ilk terörist özellik taşıyan grup olmalarına neden olmuştur. Ancak onlar kendilerini “eş-şurat” yani canlarını Allah yolunda satanlar olarak tanımlayarak eylemlerinin dine hizmet olduğunu iddia etmişlerdir (Albayrak, 2004: 300).

Yine 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında, ABD ve diğer Batılı güçlere karşı terör üreten dinî anlayışın kaynakları hakkında konuşan ve yazan resmi ve sivil çevrelerin çoğunluğu, İslamiyet'in Selefi veya Vahhabi yorumunu baş suçlu olarak gösterdiler. Selefi doktrinlere bağlılığında şüphe bulunmayan el-Kaide'nin ve bu örgütün başındaki Suudi Arabistanlı Üsame Bin Laden'in 11 Eylülü ve onun öncesi ve sonrasındaki birtakım kanlı eylemleri bizzat üstlenmiş olması söz konusu saptamanın en başta gelen gerekçesiydi.

Selefi çizginin günümüzdeki temsilcisi olan Usame bin Laden ve hocası Abdullah Azzam ile birlikte dini katı bir şekilde yorumlamış ve özellikle Afganistan'ın Ruslar tarafından işgalinin ardından geçmişte beraber savaştığı şahısların yardımıyla da dünya çapında çok büyük eylemler yapabilecek bir duruma gelmişlerdir. Katı bir hiyerarşik yapıya sahip olan bu örgüt farklı ülkelerde hücre sistemiyle örgütlenmiş ve gizliliğe en üst seviyede riayet etmektedir.

SONUÇ

Sonuç olarak, “dinî motifli terör” anlamına gelen eylemlerin devam etmesi hâlinde böyle bir kavramın da literatürde kullanılmaya devam edeceğini tekrar vurgulamak istiyoruz. Bu eylemlerin, dolayısıyla “dinî motifli terör” kavramının artık çok fazla görülmemesi veya duyulmaması için buna neden olan sorunların ortadan kalkması gerekir. Bu nedenle, burada Batılıların İslamı ve Müslüman insanları terör ile birlikte anmalarına destek veren ve özellikle Türkiye’de “dinî motifli terör”ün ortaya çıkmasına neden olarak literatürde sayılan ve diğer Müslüman toplumlar için de geçerli olabilen bazı hususları burada belirtmek yararlı olacaktır.

Türkiye’de dinî motifli terörün nedenleri “haricî” ve “dâhilî” olmak üzere iki grupta toplanabilir. Haricî nedenler, İran, Mısır ve Suudi Arabistan merkezli radikal fikir akımları, Müslümanlığın tek ümmet olduğu düşüncesi, bugün parçalanmış hâlde olduğuna inanma ve bütünü tekrar oluşturma, yani Hilafet fikri, Müslüman toplumlardaki çatışmalar, İsrail-Filistin sorunu, İran İslam

devriminin yansıması, Amerika Birleşik Devletlerinin İslam ülkelerine yönelik politikaları olarak sayılabilirken; dâhili nedeler olarak da Türkiye’de dinî eğitimin yetersizliği, dinî görev ve görevlileri ile ilgili nicel ve nitel anlamda eksiklik, başörtüsü konusu ile ilgili olarak yaşanan sorunlar ve bazı çevrelerce dile getirilen Devletin demokratik ve laik yapısının din ile çeliştiği fikri sayılabilir.

Her ne kadar geçmişte Haricîler ve günümüzde terör eylemlerine katılanlar yaptıklarını yukarıda sayılan bir veya bazı nedenler ile kutsallaştırsalar ya da meşrulaştırsalar da, onların dini ve dinin hükümlerini yanlış anladıkları ortadadır. Bu yanlış anlamalar masum bir anlayış olmayıp, son derece tehlikeli ve zararlı sonuçları olan bir anlayıştır. Bunu ortadan kaldırmanın yolu da doğru ve yeterli din eğitiminden geçmektedir. Çünkü İslam, doğru biçimde anlaşılıp yorumlandığı takdirde, Müslümanların hayatına bir anlam ve dinamizm kazandıracak güce sahiptir. Öte yandan toplumsal bir olay ve gerçeklik olarak dinin deneysel, objektif, bilimsel ve modern pedagojik yöntemler ile eğitim ve öğretiminin yapılarak bilimsel olarak incelenmesi hayati bir önem taşımaktadır. Eğer bunlar gerçekleştirilemezse, içe kapanma nedeniyle fanatizm ve radikal gelişmelerin yaşanması ve dolayısıyla birey ya da grupların “dinî motifli terör” anlamına gelen eylemlere karışmaları ve bu eylemleri dinî nedenlere dayandırarak meşrulaştırılmaya çalışmaları devam edecektir.

KAYNAKÇA

Albayrak, Ali, (2004), ‘Terör-Din İlişkisi(zliği) Üzerine’, **Dinî Araştırmalar Dergisi**, 7(20): 291-303.

Beşe, Ertan, (2002), **Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları**, Ankara, Seçkin.

Çakar, Muharrem, (2004), **Siyasal İslam**, Çatı Kitapları, İstanbul.

Elik, Hasan, (2004), **Dini Özünden Okumak, Dr. İbrahim Bodur Kaleseramik Eğitim**, Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı Yayınları, İstanbul.

Erdem, Mustafa, (2004), ‘Din ve Terör Üzerine’, **Dinî Araştırmalar Dergisi**, 7 (20): 9-13.

Eren, Selim, (2000), ‘Cemaatsel Oluşum ve Dinin Rolü’, **Dinî Araştırmalar Dergisi**, 3 (7): 93-113.

Gündüz, Şinasi, (2002), ‘Hristiyanlıkta Şiddetin Meşruiyet Zemini’, **İslamiyat Dergisi**, 5 (1): 35-57.

Kirman, M. Ali, (2004), ‘Küresel Bir Sorun Olarak Din ve Şiddet’, **Dinî Araştırmalar Dergisi**, 7 (20): 315-333.

Mutioğlu, H., (2000), ‘Yeni Dünya Düzensizliğinde Terör ve Türkiye’, **I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu**, Elazığ, Bildiriler Kitabı: 257-267.

Olgun, Hakan, (2004), 'Protestan Teolojide Şiddet Güdüleri ve İslam Terörü Algısı', **Dinî Araştırmalar Dergisi**, 7(20): 101-121.

Onat, Hasan, (2004), 'Küresel Şiddet ve Terör: İnsan Olma Onuruna Vurulan Darbe', **Dinî Araştırmalar Dergisi**, 7(20): 19-31.

Yapıcı, Asım & Albayrak, Kadir, (2002), 'teki"ni Algılama Bağlamında Dinî Gruplar Arası İlişkiler', **Dinî Araştırmalar Dergisi**, Ankara, 5(14): 35-61.

